

การพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชน
กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*

The Development of University Social Engagement Mission through
Community Outreach Programs for Enhancing University Uniqueness: A Case of
Kasetsart University

Received: October 31, 2018

Revised: January 21, 2019

Accepted: January 28, 2019

กัญยรัตน์ เชี่ยวเวช (Kanyarat Chiewvech)**

อาแว มะแสบ (Awae Masae)***

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัยด้วยการนำแนวคิดพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม การตอบรับของชุมชน และแนวทางการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชน พื้นที่การศึกษาคือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน และวิทยาเขต 3 แห่ง ได้แก่ วิทยาเขตกำแพงแสน วิทยาเขตศรีราชา และวิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร วิธีการศึกษาใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 63 คนจาก 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มกรรมการสภามหาวิทยาลัยและคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย จำนวน 31 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านพันธกิจความผูกพันกับสังคม จำนวน 3 คน และกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 29 คน การวิจัยครั้งนี้เสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณโดยสำรวจความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน จำนวน 610 คน ผลการศึกษาพบว่างานบริการวิชาการและพันธกิจมหาวิทยาลัยที่สร้างความโดดเด่นกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นงานบริการในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการนำองค์ความรู้ที่สั่งสมมาอย่างยาวนานไปประยุกต์ใช้ ที่ผ่านมามีการนำแนวคิดพันธกิจความผูกพันกับสังคมมาใช้ในงานบริการวิชาการ แต่ยังไม่ได้นำดำเนินการอย่างเป็นระบบที่ตีพอ แต่ด้วยชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยที่มีผลงานที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเกษตรมาอย่างยาวนาน ทำให้ได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคมเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ผ่านงานบริการวิชาการควรคำนึงถึงความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่และสาขาวิชาแบบองค์รวม โดยจะต้องสอดคล้องกับปัญหาและความ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

** นักวิชาการเกษตร ชำนาญการ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน
Agricultural Research Officer (Professional Level), Extension and Training Office, Kamphaengsaen, Kasetsart University, KamphaengSaen Campus, eatkrc@ku.ac.th, 081-5860380

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Assistance Professor, Ph.D., School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration, awae.m@nida.ac.th, 0-2727-3112

ต้องการของชุมชนด้วย ดังนั้นมหาวิทยาลัยควรเตรียมความพร้อมด้านสมรรถนะการทำงานของผู้บริหารและบุคลากรที่เหมาะสมกับการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมและการพัฒนาความก้าวหน้าในสายงานอาชีพของบุคลากร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนานโยบายพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม อันเกิดจากการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และชุมชน

คำสำคัญ: ความผูกพันกับสังคม, บริการวิชาการ, มหาวิทยาลัย

Abstract

This research aims at investigating the community outreach programs of a university through an application of the university social engagement concept, responses of target communities and guidelines for developing university social engagement missions through community outreach programs. The study sites are Kasetsart University at Bang Khen and its 3 campuses: Kampaengsaen, Sriracha, Chalermprakit Sakon Nakhon. The qualitative research approach was mainly employed in the investigation through in-depth interviews with 63 key informants who were representatives of three groups: 31 informants from university council and administrators, 3 informants from social engagement experts, and 29 informants from the heads of communities. This method was supplemented the quantitative research by the survey of 610 members of target communities to find out their opinions on the university outreach programs and social engagement missions. Results reveal that leading university outreach programs are those related to agricultural occupation which is concerned with the application of bodies of knowledge that Kasetsart University has developed and accumulated for a long time. Even though there appear to be some applications of social engagement concept in the outreach programs in the past, they were not operated systematically enough. Nevertheless, the long reputation of the university with respect to its work in the field of agricultural development leads to highly positive responses from communities and societies. However, the development of university social engagement missions should consider the importance of holistic development of areas and disciplines. At the same time, it should correspond to community problems and needs. Therefore, the university should be ready to develop capacities of both administrators and staff to fit with the advancement of the university social engagement missions and career path of its staff. The result are useful for the development of university social engagement mission through community outreach programs for appropriate university and community environments

Keywords: social engagement, academic outreach, university

บทนำ

ภาคเกษตรกรรมของประเทศไทยในปัจจุบันยังคงมีความสำคัญกับการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก แม้ว่าภาคการเกษตรไม่ได้เป็นภาคการผลิตที่สร้างรายได้หลักอันดับต้นๆ แก่ประเทศเช่นในอดีต แต่การกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศยังคงให้ความสำคัญกับภาคเกษตรกรรม เพราะวิถีชีวิตของคนไทยจำนวนมากยังคงมีความผูกพันกับการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทยที่จัดการศึกษา ค้นคว้า และส่งเสริมวิชาเกษตรศาสตร์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศ โดยเฉพาะการนำองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยเข้าไปในชุมชน ผ่านงานบริการวิชาการ ซึ่งแนวคิดพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม (University Social Engagement หรือ Socially Engaged Scholarship) ได้ถูกนำมาใช้กับการปรับบทบาทของมหาวิทยาลัยทั่วโลกในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน ในรูปแบบการดำเนินพันธกิจความผูกพันภายใน (Internal Engagement) และพันธกิจความผูกพันภายนอกมหาวิทยาลัย(External Engagement) (วิจารณ์ พาณิช, 2561: 7) ที่ผ่านมาเป็นที่น่าสังเกตว่างานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ดำเนินการตามนโยบายและยุทธศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ หรือเป็นงานบริการวิชาการในลักษณะของงานพัฒนาวิชาการที่เกิดจากความต้องการของหน่วยงานภายนอกในแบบความร่วมมือทางวิชาการหรือการเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ งานบริการวิชาการที่ดำเนินการในชุมชนโดยตรงยังมีจำนวนน้อย และยังไม่มีการต่อยอดจากงานวิจัยสู่งานบริการวิชาการมากนัก

ภายใต้สภาวะการณ์ที่กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายนี้ ผู้วิจัยได้เห็นถึงประโยชน์ของพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ที่จะเชื่อมโยงงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะงานด้านการเรียนการสอนและการวิจัย กับงานบริการวิชาการสู่ชุมชน ให้เกิดการพัฒนาที่เป็นระบบมากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมายังไม่พบว่ามีการศึกษาวิจัยถึงการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชน อีกทั้งเมื่อเกิดการพัฒนาพันธกิจเหล่านี้แล้วชุมชนที่ได้รับบริการวิชาการจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จะเป็นเช่นไร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษา เรื่อง “การพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชน: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการ ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน และเกิดพันธกิจความผูกพันระหว่างมหาวิทยาลัยกับสังคมได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะงานบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และความเป็นพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมของงานบริการวิชาการสู่ชุมชน
2. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการของชุมชน และผลของการดำเนินโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการในชุมชน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนต่องานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม
4. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม

การพัฒนาสังคม นำความผูกพันมาใช้ โดยเรียกว่า “Social Engagement” ซึ่ง Berghuijs, Bakker, and Pieper, (2013: 778) กล่าวว่ามีความหมายที่ตรงข้ามกับการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) หรือความไม่เข้าใจในความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการพัฒนาชุมชน พบคำว่า “Community Engagement” ที่เน้นความร่วมมือระหว่างสถาบันและชุมชน ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค/เมือง ระดับชาติ และระดับโลก โดยมีเป้าหมายในการสร้างความร่วมมือด้านองค์ความรู้และทรัพยากร เพื่อสร้างความเข้มแข็งในเรื่องประชาธิปไตยและความรับผิดชอบต่อสังคม (สถาบันคลังสมองของชาติ, 2561: 27-28) นอกจากนี้พบคำว่า “Public Engagement” ซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมในภาคสาธารณะหรือสังคม ในการเป็นหุ้นส่วนกับทุกภาคส่วน (วิจารณ์ พานิช, 2560 อ้างถึงในสถาบันคลังสมองของชาติ, 2561: 6) พันธกิจความผูกพันกับสังคมสามารถเกิดขึ้นได้ เนื่องจากการเกิดภาวะต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Involvement) จากระดับเริ่มต้นที่เน้นการให้บริการ (Outreach) สู่การมีภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) ซึ่งระดับการเพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วม ผลกระทบที่เกิดขึ้น ความไว้วางใจ และการติดต่อสื่อสาร (McClosekey et al., 2011: 8) รูปแบบการดำเนินพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมสามารถกระทำได้ทั้งภายในมหาวิทยาลัย อาทิเช่น ระหว่างภารกิจ ระหว่างบุคลากรและนิสิต นักศึกษา ระหว่างหน่วยงาน รวมถึงกระทำกับองค์กร สถาบัน หน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย อาทิเช่น ชุมชน ท้องถิ่น ภาคอุตสาหกรรม หน่วยงานภาครัฐ ศิษย์เก่า และองค์การนานาชาติ เป็นต้น (DeLugan, Roussos, and Skram, 2014: 155-166 และ Illustre, López, and Moely, 2012: 129-156)

กล่าวโดยสรุป พันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม เป็นการสร้างความผูกพันให้เกิดกับลูกค้าหรือผู้รับบริการของมหาวิทยาลัย รวมถึงบุคลากรและหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งความผูกพันที่เกิดขึ้นนั้น สามารถเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ อาทิ อารมณ์ความรู้สึก ค่านิยมร่วมกัน มีส่วนร่วมคิดและแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และทักษะ รวมถึงผลประโยชน์ที่เกิดจากการกระทำร่วมกัน และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม โดยมีมหาวิทยาลัยเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถสำเร็จให้แก่ชุมชนร่วมกัน ซึ่งการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดเกี่ยวกับพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม สามารถนำมาเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมของงานบริการวิชาการสู่ชุมชน ตลอดจนความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนต่อพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม และการหาแนวทางการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แนวคิดเกี่ยวกับงานบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัย

ลักษณะงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย พบว่าสำนักรับรองมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้จัดกลุ่มของลักษณะงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย เป็น 10 ลักษณะ (สำนักประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2554: 24) ได้แก่

- 1) บริการวิเคราะห์ ทดสอบ ตรวจสอบ และตรวจซ่อม
- 2) บริการเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ทางการศึกษา
- 3) บริการจัดฝึกอบรม สัมมนา และประชุมเชิงปฏิบัติการแบบเก็บ ค่าลงทะเบียน
- 4) บริการจัดฝึกอบรม สัมมนา และประชุมเชิงปฏิบัติการแบบให้เปล่า

- 5) บริการจัดฝึกอบรม สัมมนา และประชุมเชิงปฏิบัติการในลักษณะการว่าจ้าง
- 6) บริการเกี่ยวกับสุขภาพที่นอกเหนือจากหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 7) บริการศึกษา วิจัย สำรวจ การวางแผน การจัดการ
- 8) บริการศึกษาความเหมาะสมของโครงการการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 9) บริการวางระบบ ออกแบบ สร้าง ประดิษฐ์ และผลิต
- 10) บริการอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม พบว่าในปัจจุบันงานบริการวิชาการมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะที่แตกต่างจากเดิมออกไป ซึ่งพบว่ามีทำให้ความสัมพันธ์กับบ้าน เพื่อนบ้าน และชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัย (Gee, 2010: 7) ในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วนร่วมกัน ทำให้เกิดความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีในเชิงวิชาการและการให้บริการแก่ชุมชน และการพัฒนาความรู้และความสามารถของบุคลากรและนิสิต นักศึกษา ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพยากรของมหาวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น (Murray, Crain, Meyer, McDonough and Schweiss, 2010: 252)

กล่าวโดยสรุปลักษณะของงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยมีลักษณะที่หลากหลาย ปัจจุบันงานบริการวิชาการเน้นการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า โดยเฉพาะลูกค้าในระดับชุมชนมากขึ้น เพราะเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ยั่งยืนระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน และทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ซึ่งการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดเกี่ยวข้องกับงานบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัย สามารถนำมาเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะงานบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การศึกษาบริบทของชุมชน ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการของชุมชน และผลของการดำเนินโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการในชุมชน ตลอดจนการศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนต่องานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และการหาแนวทางการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยผสานวิธี โดยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักเสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จำนวน 63 ราย จาก 3 กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) กลุ่มกรรมการสภามหาวิทยาลัยและคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย จำนวน 31 คน 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม จำนวน 3 คน และ 3) กลุ่มผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 29 คน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามสำหรับสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และแบบบันทึกข้อมูล

ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสอบถามกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 610 ราย ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบอิงความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี และอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนต่องานบริการวิชาการ โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เนื้อหา และการจัดหมวดหมู่แยกประเภทของข้อมูล ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณได้วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ค่าสถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 63 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มกรรมการสภามหาวิทยาลัยและคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 49.20 2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ผลงานเกี่ยวข้องกับพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 4.75 และ 3) กลุ่มผู้นำชุมชนหรือตัวแทนที่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการของคณะ/สถาบัน/สำนักของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 46.05 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 40 คน (ร้อยละ 63.50) มีอายุในช่วงระหว่าง 51-60 ปี และเป็นสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 46.05) อายุเฉลี่ย 51 ปี โดยมีอายุต่ำสุด 25 ปี และสูงสุด 71 ปี และจำนวนผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญส่วนใหญ่ จำนวน 28 คน (ร้อยละ 44.40) สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก ซึ่งอยู่ในกลุ่มกรรมการสภามหาวิทยาลัยและคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย

2. งานบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ลักษณะของงานบริการวิชาการที่ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำแนกออกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) งานบริการวิชาการลักษณะให้เปล่า 2) งานบริการวิชาการลักษณะไม่มุ่งผลกำไรและ 3) งานบริการวิชาการลักษณะเชิงพาณิชย์ เมื่อศึกษาถึงลักษณะของกิจกรรมการให้บริการวิชาการที่มหาวิทยาลัยดำเนินการสรุปพบว่ามี 8 ลักษณะ ได้แก่ 1) บริการวิเคราะห์ ทดสอบ ตรวจสอบและตรวจซ่อม 2) บริการเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการศึกษา 3) บริการจัดฝึกอบรม สัมมนาเสวนา และประชุมเชิงปฏิบัติการ 4) บริการเกี่ยวกับสุขภาพและงานเฉพาะทางสัตวแพทย์ 5) บริการศึกษา วิจัย สำรวจ วางแผน และจัดการ 6) บริการศึกษาความเหมาะสมของโครงการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และบริการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ 7) บริการวางระบบ ออกแบบ ประดิษฐ์ และผลิต และ 8) บริการด้านแหล่งศึกษาดูงาน และแหล่งเรียนรู้

เมื่อศึกษาในภารกิจหน้าที่ของส่วนงานในระดับคณะ สถาบัน และสำนัก พบว่าภารกิจงานบริการวิชาการของแต่ละส่วนงานนั้นมีลำดับความสำคัญแต่ละส่วนงานแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การจัดตั้งส่วนงานและพันธกิจของส่วนงานนั้น ๆ จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ส่วนงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคมเป็นภารกิจหลัก ได้แก่ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม และสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน กลุ่มที่ 2 ส่วนงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก และมีการดำเนินงานบริการวิชาการและวิจัยเป็นส่วนหนึ่งอยู่ในพันธกิจของส่วนงานด้วย ได้แก่ คณะวิชา กลุ่มที่ 3 ส่วนงานที่มีวัตถุประสงค์ในการผลิตงานวิจัย

นวัตกรรม และสนับสนุนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเป็นหลัก และมีการดำเนินภารกิจด้านบริการวิชาการเป็นส่วนหนึ่ง ร่วมอยู่ด้วย ได้แก่ สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตผลทางการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร และกลุ่มที่ 4 ส่วนงานที่มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนและการวิจัยของบุคลากรสายวิชาการและนิสิต และการปฏิบัติงานภายในมหาวิทยาลัย ได้แก่ สำนักหอสมุด สำนักหอสมุด กำแพงแสน และสำนักบริการคอมพิวเตอร์ ส่วนงานในทุกกลุ่มที่ตั้งที่จำแนกข้างต้น มีภารกิจด้านบริการวิชาการเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจในส่วนงาน หากแต่การแบ่งสัดส่วนหรือลำดับความสำคัญของการ ให้บริการวิชาการมีความแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งแต่ละส่วนงาน รวมถึงการกำหนดทิศทางและ นโยบายการบริหารงานของผู้บริหารของมหาวิทยาลัย

3. บริบทของชุมชนที่รับบริการวิชาการจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ในการศึกษาครั้งนี้เลือกชุมชนที่รับบริการวิชาการจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และ 3 วิทยาเขตแบบ เฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) ชุมชนที่เลือก ได้แก่ ชุมชนตำบลช่องสาริกา อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ชุมชนเทศบาลนครแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ชุมชนตำบลกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการดาวล้อมเดือน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

ชุมชนตำบลช่องสาริกา อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เป็นชุมชนที่สำนักกิจกรรมเพื่อสังคม เครือเบ ทาโกร ได้ดำเนินการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม (Holistic Area Based Community Development) ใน 5 มิติ การพัฒนา คือ การศึกษา สุขภาพ อาชีพ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การพัฒนาต้องสร้างผลกระทบเชิง บวก (Positive Impact) ความยั่งยืน (Sustainability) และสามารถขยายผลได้ (Extension) ภายใต้แนวคิด “ช่องสาริกา โมเดล” ที่เน้นกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของการพัฒนา กิจกรรมบริการ วิชาการที่มหาวิทยาลัยได้เข้ามาร่วมกับชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างสำนักกิจการเพื่อสังคม เครือเบทา โกร และส่วนงานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และภาคอื่น ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสาริกา เป็นต้น

ชุมชนเทศบาลนครแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา ตั้งอยู่ ณ ชุมชนบ้านชากยายจีน ตำบลทุ่งสุขลา ในแต่ละชุมชนมีการบริหารงานโดยคณะกรรมการชุมชน และมีประธานชุมชนเป็นผู้บริหารสูงสุด ทั้งนี้คณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่ประสานความร่วมมือระหว่างเทศบาลนคร แหลมฉบังและประชาชนในชุมชน และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ชุมชนตำบลกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมเป็นชุมชนอันเป็นที่ตั้งของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ณ หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งสมบัติ ประชาชนในตำบลกำแพงแสนส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพเกษตรกรรม ทำให้งานบริการวิชาการที่ส่วนงานต่าง ๆ ในวิทยาเขตกำแพงแสนได้จัดโครงการ/กิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของชุมชนในตำบลกำแพงแสน

ชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการดาวล้อมเดือน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด สกลนครเป็นโครงการที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 โดยน้อมนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักดำเนินงานที่เน้นสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกร และชุมชนโดยรอบให้มีความสามารถในการ พึ่งพาตนเอง เกิดการรวมกลุ่มและเครือข่ายร่วมกันเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรเข้าด้วยกัน

4. ความหมายของพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้ให้ความหมายของคำว่า “ความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม” คล้ายคลึงกันพอสรุปได้ว่า เป็นผลกระทบเชิงบวกที่เกิดขึ้นจากการที่มหาวิทยาลัยเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม ในกิจกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนากลุ่มชุมชนและสังคม ภายใต้การยอมรับการดำเนินงานและผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน มีการเกื้อหนุนกัน ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในกลุ่มบุคลากรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ระบุว่า ความผูกพันที่ต้องการให้เกิดขึ้น คือ เมื่อชุมชนเกิดปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการ จะนึกถึงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นลำดับแรก และเห็นว่าความผูกพันจะเกิดขึ้นได้นั้นมหาวิทยาลัยและชุมชนต้องมีบทบาทร่วมกันและแสดงความคิดเห็นที่เท่าเทียมกัน อีกทั้งผลงานที่เกิดขึ้นก็เป็นผลงานร่วมกัน ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากกลุ่มของผู้นำและตัวแทนของชุมชน มองว่ามีความคาดหวังต่อความผูกพันที่เกิดขึ้นมหาวิทยาลัยจะต้องมีความพร้อมในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมจึงเป็นกระบวนการทำงานของมหาวิทยาลัยที่นำมาใช้ในการทำงานหรือการพัฒนา ร่วมกับชุมชนและสังคม เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานและเกิดความยั่งยืนแก่การพัฒนาชุมชนและสังคม ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่มาจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมว่าต้องประกอบด้วยหลักการ 4 ประการ ได้แก่ 1) การร่วมคิดและทำแบบพันธมิตรและหุ้นส่วน (Partnership) 2) ผลที่เกิดขึ้นควรเป็นประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Mutual benefits) 3) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน และเกิดเป็นผลงานวิชาการ (Knowledge sharing and scholarship) และ 4) ผลที่เกิดขึ้นควรเป็นผลกระทบต่อสังคมที่สามารถประเมินได้ (Measurable social impact) ส่วนหลักการและแนวคิดที่สำคัญ ๆ ที่นำมาใช้ในพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ประกอบด้วยหลักการและแนวคิด ได้แก่

4.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเพราะหลักปรัชญานี้ได้รับการถ่ายทอดและนำไปปฏิบัติจริงจนเกิดผลสัมฤทธิ์แก่ผู้นำไปใช้ ตั้งแต่ระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชน รัฐ และสังคม ประกอบด้วยแนวทางการดำรงชีวิตด้วย 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีเงื่อนไขพื้นฐาน คือ ความรู้ และคุณธรรม ที่จะทำให้การดำรงชีวิตภายใต้ภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็ว สามารถดำรงอยู่ได้ ดังนั้นจึงเป็นแนวคิดที่ถูกนำมายึดเป็นหลักในการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชนที่สะท้อนให้เห็นว่า การให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงการให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ ชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง อยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และเกิดสมดุลที่พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นอกจากนี้ยังครอบคลุมมิติด้านเกษตร อาหารและป่าไม้ อันเป็นภาพลักษณ์ที่โดดเด่นของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยที่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกนำมาประยุกต์กับภาคการเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม หรือที่เรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” เพื่อให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการพื้นที่ทางการเกษตรของตนเองให้เกิดประโยชน์

4.2 หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้ระบุถึงหลักการนี้ว่า เนื่องด้วยพระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงปฏิบัติมาแสดงให้เห็นถึงการทรงเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน การมีความอดุทธสาหัส มานะและทุ่มเทในการทำงานและช่วยเหลือราษฎร อีกทั้งยังทรงยึดหลักทางสายกลางที่สอดคล้องกับบริบทของสภาพแวดล้อมและสามารถปฏิบัติได้จริง ดังที่สำนักงาน

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2553: 3-40) ได้รวบรวมหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จำนวน 23 ข้อ สำหรับหลักการทรงงานที่ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้ระบุว่าถูกนำมาใช้ในการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม 5 ข้อสำคัญ มีดังต่อไปนี้

1) ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จากข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด และสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินงานอื่นต่อไปได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นการสร้างและพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชนนั้น ผู้ปฏิบัติควรศึกษาข้อมูลชุมชนและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจในชุมชนอย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบันให้มากที่สุด

2) ระเบิดจากภายในการจะพัฒนาสิ่งใดก็ตาม ผู้พัฒนาต้องมีความพร้อมในตนเองหรือต้องได้รับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงสามารถไปพัฒนาผู้อื่นได้ ดังนั้นในการทำพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในส่วนนี้จึงต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เกิดความพร้อมที่จะสามารถลงปฏิบัติงานในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ภูมิสังคมความแตกต่างของสภาพภูมิประเทศและสภาพสังคมระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ผู้ปฏิบัติพันธกิจนี้ควรทำความเข้าใจในความแตกต่างและความเป็นจริงของสภาพพื้นที่ สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี บรรทัดฐาน และค่านิยมต่าง ๆ ของคนในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้การวางแผนทางการพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมกับภูมิสังคม

4) องค์กรรวมเป็นการนำวิธีคิดแบบหลายมิติอย่างครบวงจรหรือมองภาพอย่างเป็นระบบ การพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชนไม่สามารถที่จะทำหรือแก้ไขปัญหาในมิติใดได้เพียงมิติเดียว เนื่องจากบางปัญหาย่อมเกิดจากหลายสาเหตุ และมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ ดังนั้นการแก้ไขบางปัญหาอาจไม่สามารถแก้ไขได้โดยตรง แต่จำเป็นต้องอาศัยการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ร่วมด้วย

5) การมีส่วนร่วมโดยการรับฟังความคิดเห็น ความต้องการ และข้อวิพากษ์ต่าง ๆ ของประชาชนมีส่วนสำคัญที่จะช่วยทำให้การพัฒนาด้านต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ โดยนัยนี้การพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ย่อมทำให้เกิดการระดมสมองและความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม หลักการทรงงานข้างต้นไม่ได้สามารถนำมาใช้ในพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมได้เพียงเท่านั้น หากแต่ประชาชนย่อมสามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิตได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่าหลักการทรงงานอื่น ๆ ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตและการทำงานได้ เช่น การพึ่งพาตนเอง การมีความเพียร เป็นต้น

4.3 แนวคิดการสร้างการมีส่วนร่วม มีส่วนช่วยสนับสนุนให้ผู้รับบริการมีความกระตือรือร้นและรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของต่อโครงการ/กิจกรรมที่เข้าร่วมกับมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น ในกรณีของการสร้างพันธกิจความผูกพันกับบุคลากรในหน่วยงานให้มีส่วนในการให้บริการวิชาการที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นมีความจำเป็นเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและเพิ่มประสิทธิผลในการพัฒนาพันธกิจความผูกพันจากงานบริการวิชาการได้เป็นอย่างดี เพราะการมีส่วนร่วมของบุคลากรจะทำให้เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการดำเนินงานบริการวิชาการสู่ชุมชนและการพัฒนาไปสู่พันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมต่อไป

4.4 การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน เป็นแนวคิดที่นำถูกกล่าวถึงในการนำมาใช้ในพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม เนื่องจากความผูกพันที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรมร่วมกันจะสามารถเกิดขึ้นได้ หากมีการตั้งเป้าหมายไว้ก่อนอย่างชัดเจน เพราะผู้ปฏิบัติงานจะพยายามทำกิจกรรมนั้นจนสำเร็จตามที่ตั้งใจเอาไว้ ทั้งนี้เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนและสามารถวัดผลได้จะจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานทำกิจกรรมนั้นอย่างผูกพันใจมากกว่าการไม่มีเป้าหมาย

4.5 เครือข่ายและการบริหารจัดการเครือข่าย พันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมจำเป็นต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม และองค์การในมหาวิทยาลัย ชุมชน และภาคที่เกี่ยวข้อง และมีผลต่อการรับรู้ ความเชื่อ การตัดสินใจ และการกระทำที่เกิดขึ้นจากการดำเนินพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม และการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยแก่ชุมชน เพื่อให้เกิดแนวทางที่นำไปสู่การสร้างจุดร่วมที่ทำให้เกิดการแบ่งปันหรือการยอมรับซึ่งกันและกัน และเกิดการจัดการองค์ความรู้และการพัฒนาในระดับองค์การ ชุมชน และเครือข่ายอื่น ๆ

5. กระบวนการสร้างและพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชน

การทำพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ในอดีต นับตั้งแต่การก่อตั้งเป็นมหาวิทยาลัย ผ่านกระบวนการวิจัยของอาจารย์จากคณะต่าง ๆ ในช่วงต้นของการก่อตั้งมหาวิทยาลัย นักวิจัยของมหาวิทยาลัยมักนำผลงานวิจัยลงไปสู่เกษตรกร ในลักษณะของการทำแปลงสาธิต เพื่อทำการสาธิตผลงานวิจัยให้เกษตรกรได้เห็นเป็นตัวอย่าง และเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ผลงานวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับเกษตรกร อีกทั้งยังนำผลการศึกษาในพื้นที่กลับมาเป็นโจทย์การวิจัยครั้งต่อไป เช่น ศูนย์วิจัยข้าวโพดและข้าวฟ่างแห่งชาติ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา หรือรู้จักในชื่อ “ไร่สุวรรณ” เพื่อเป็นเกียรติแก่หลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ อธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภายใต้อาณัติของมูลนิธิหรือกักโพลเลอร์ในนามโครงการข้าวโพดและข้าวฟ่างในประเทศแถบเอเชีย (Inter-Asian Com and Sorghum Program) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 ทำให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สามารถผลิตพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดฝักอ่อน และข้าวฟ่างพันธุ์ต่าง ๆ ให้เกษตรกรนำไปปลูกกันอย่างแพร่หลาย โดยผ่านการบริการวิชาการลักษณะต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมและเผยแพร่งานวิจัยไปสู่เกษตรกรและชุมชนรอบ ศูนย์วิจัยข้าวโพดและข้าวฟ่างแห่งชาติ การจัดประชุมวิชาการข้าวโพดและข้าวฟ่างแห่งชาติ การแปรรูปข้าวโพดเป็นผลิตภัณฑ์นมข้าวโพด ฯลฯ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มและจัดตั้งเป็นกลุ่มในรูปแบบของสมาคมหรือชมรมอันช่วยทำให้เกิดความเชื่อมโยงให้มหาวิทยาลัยเข้าไปมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาหรือผู้ให้คำแนะนำด้านวิชาการแก่สมาคมและชมรมเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังช่วยในการขยายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ อีกด้วย

ลักษณะและกระบวนการของพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการ และกระบวนการสร้างและพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชน มีดังนี้

5.1 ลักษณะของพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการ มี 3 ลักษณะ ได้แก่

1) การสร้างความผูกพันด้วยการนำผลงานวิจัย เทคโนโลยี นวัตกรรม และกิจกรรมในการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยลงไปเผยแพร่และให้บริการแก่ชุมชน

2) การสร้างความผูกพัน โดยเริ่มจากชุมชนมีความต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้แก้ไขปัญหาหรือความจำเป็นของชุมชนที่มีอยู่ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงเข้าไปแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความจำเป็นที่ชุมชนต้องการ

3) การสร้างความผูกพันผ่านการวางแผนร่วมกัน เป็นการค้นหาศักยภาพของชุมชนและมหาวิทยาลัยก่อนกำหนดกิจกรรมสร้างความผูกพันอื่น ๆ ลงไป

5.2 กระบวนการสร้างและพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า

1) การสร้างทีมงานที่มีศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ส่วนงานต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยได้ใช้วิธีการที่หลากหลายในการสร้างทีมงาน เช่น การเปิดโอกาสบุคลากรที่มีความสนใจในการให้บริการวิชาการกับชุมชนด้วยความสมัครใจ และทำการคัดเลือกผู้ที่มีความตั้งใจทำงานกับชุมชนอย่างแท้จริง การสร้างแรงจูงใจโดยการสนับสนุนงบประมาณสำหรับโครงการที่เน้นการทำงานร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ยังมีการเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยการพัฒนาองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการนำไปใช้ในการทำพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม เช่น การทำแผนชุมชน การพูดในที่ชุมชน การส่งเสริมให้บุคลากรสายวิชาการให้ปฏิบัติงานกับหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย ตามนโยบายส่งเสริมบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการจัดการจากภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษาไปปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในภาคการผลิตและบริการ (Talent Mobility) ที่มีวัตถุประสงค์ให้บุคลากรเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์และประสิทธิภาพการทำงาน ฯลฯ

2) การศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชน โดยการศึกษาเอกสาร รายงาน แผนที่ และข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจถึงสภาพที่ตั้ง ขอบเขตการปกครอง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ พืชพรรณ สภาพเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ การศึกษา วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ สถานที่สำคัญ กลุ่มและองค์กรในชุมชน ตลอดจนรายชื่อนำในชุมชนที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกของชุมชน และมีอิทธิพลต่อการดำเนินพันธกิจความผูกพันร่วมกัน ตลอดจนการนำไปสู่การตัดสินใจของผู้บริหารและคณะทำงานในการดำเนินพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม เนื่องจากพันธกิจดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทีมงานในชุมชนและทีมงานมหาวิทยาลัยในการทำงานร่วมกัน

3) การสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนเบื้องต้น หลังจากคณะทำงานได้ทำการเตรียมความพร้อมและศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการลงพื้นที่ เพื่อสร้างความคุ้นเคยและรู้จักชุมชนผ่านการสังเกตการณ์ ในการลงพื้นที่ลักษณะนี้สามารถกระทำได้แบบไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยกับสมาชิกในชุมชน การร่วมกิจกรรมสาธารณะของชุมชน โดยพบว่าคณะทำงานจะมีการลงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง แต่อาจใช้เวลาในพื้นที่แต่ละครั้งไม่นานมากนัก

4) การสร้างความคุ้นเคยกับแกนนำชุมชนเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของชุมชน โดยมักจะพบกับผู้นำชุมชนในระดับต่าง ๆ ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงปราชญ์ชาวบ้าน และผู้อาวุโสในชุมชน เพื่อค้นหาสถานการณ์และศักยภาพชุมชน ปัญหา และความจำเป็นที่แท้จริงในการแก้ไขปัญหา ผ่านมุมมองของแกนนำในชุมชน การดำเนินการในขั้นตอนนี้ พบว่าบางส่วนงานมีการเชิญให้แกนนำในชุมชนเข้ามาเยี่ยมเยียนกิจกรรมภายในส่วนงานที่เกี่ยวข้องและมหาวิทยาลัย จากนั้นคณะทำงานจะนำข้อมูลกลับมาพิจารณาอีกครั้ง ถ้าหากปัญหาและความจำเป็นที่พบในชุมชนอยู่นอกเหนือจากภารกิจของส่วนงาน ก็จะประสานความร่วมมือไปยังส่วนงานหรือภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องในการส่งบุคลากรมาดำเนินงานร่วมกัน

5) การวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมร่วมกันระหว่างส่วนงาน ชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดลำดับขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ การระดมกลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ดำเนินการ ระยะเวลา และผู้รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม สำหรับงบประมาณในการดำเนินงานพบว่าส่วนงานใช้งบประมาณของส่วนงานเองและชุมชนใช้งบประมาณของชุมชนเองในการดำเนินงาน โดยส่วนงานที่มีงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จะจัดหาวัสดุอุปกรณ์มาใช้ในการดำเนินงานร่วมกับชุมชน รวมถึงการแสวงหาแหล่งทุนอื่นสนับสนุนการดำเนินงาน

6) การดำเนินกิจกรรมตามแผนงานเป็นการปฏิบัติงานในชุมชนตามแผนงานที่กำหนดไว้ โดยการดำเนินงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน รวมถึงภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานระดับภูมิภาค หน่วยงานท้องถิ่น ธนาคาร หมู่บ้าน วัด โรงเรียน เป็นต้น ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติต้องบริหารจัดการปัจจัยในการดำเนินงานให้มีความเหมาะสมและคุ้มค่าประโยชน์ที่จะได้มากที่สุด ไม่อาจจะเป็นด้านทรัพยากร งบประมาณ บุคลากร และระยะเวลา

7) การติดตาม ประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานเป็นการติดตามงานในแต่ละช่วงการดำเนินงาน และวัดผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินพันธกิจ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาให้งานได้ดียิ่งขึ้น และทำการสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินพันธกิจในระยะต่อไปซึ่งผู้บริหารระดับนโยบายของมหาวิทยาลัยและส่วนงานของมหาวิทยาลัยต้องมีคุณลักษณะในการทำงานที่ทุ่มเท เอาใจใส่ และติดตามการทำพันธกิจความผูกพันอย่างต่อเนื่อง และต้องสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรในส่วนงานได้

8) การขยายผลสำเร็จสู่ชุมชนหรือเครือข่ายอื่น เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการดำเนินพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการ ที่ควรมีการขยายผลต่อไปในชุมชนหรือเครือข่ายกลุ่มอื่น เพราะความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายจะทำให้พันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมเกิดความมั่นคงมากขึ้น

ผลการศึกษาระบบการสร้างและพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสามารถสรุปได้เป็น 8 ขั้นตอนดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในกลุ่มกรรมการสภามหาวิทยาลัยและคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย ต้องการให้ชุมชนยอมรับกระบวนการสร้างและพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม โดยมีความเชื่อว่ามีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ “อยู่ในหัวใจของชุมชน” ทั้งนี้ขั้นตอนและวิธีต่าง ๆ ที่ระบุข้างต้น เป็นขั้นตอนที่นำไปใช้ในการให้บริการวิชาการสู่ชุมชนที่สามารถนำไปสู่การเกิดพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมได้ โดยชุมชนที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ดำเนินพันธกิจเช่นนี้มักจะเป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม ความเป็นชนบท พื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร สภาพเศรษฐกิจและสังคมยังขึ้นอยู่กับ การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นสำคัญ รวมถึงบางชุมชนที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท โดยมีทั้งชุมชนดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิตชนบทและชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลังและมีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง

6. ความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนต่องานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และการสร้างความผูกพันระหว่างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กับชุมชน

6.1 ความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนต่องานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มีสมาชิกในชุมชนที่ตอบแบบสอบถามต่องานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 610 คน จาก อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรีและ อ.เมือง จ.สกลนครส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 335 คน (ร้อยละ 54.90) อยู่ในช่วงอายุ 46-60 ปี มากที่สุด จำนวน 242 คน (ร้อยละ 39.70) มีอายุเฉลี่ย 43 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 260 คน (ร้อยละ 42.60) ประกอบอาชีพ

เกษตรกร/ผู้ประกอบการเกษตรมากที่สุดจำนวน 240 คน (ร้อยละ 39.35) และมีการดำรงตำแหน่งทางสังคมเป็นผู้นำด้านการปกครองในท้องถิ่น จำนวน 67 คน (ร้อยละ 11)

ในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่าสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมบริการในงานเกษตรที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีและงานมหกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมากที่สุดจำนวน 220 คน (ร้อยละ 36.05) ความถี่ในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่เข้ารับบริการวิชาการปีละ 2-10 ครั้ง เมื่อพิจารณาในประเด็นความพร้อมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่าภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ย 3.95 คะแนน หรือระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีรายการที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด 2 รายการ คือ คุณภาพของผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยและความชอบที่จะเห็นอาจารย์/บุคลากรของมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์เข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการวิชาการชุมชนมีคะแนนเฉลี่ย 4.03 คะแนน ส่วนประเด็นความต้องการและผลที่เกิดกับผู้รับบริการ/ชุมชน พบว่าในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ย 3.71 คะแนน และมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากซึ่งรายการที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความรู้สึกว่าการเข้าร่วมงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นเรื่องที่เกิดประโยชน์กับชุมชน มีคะแนนเฉลี่ย 3.92 คะแนน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนที่รับบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

n = 610

รายการ	ระดับความคิดเห็นเฉลี่ย	S.D.	แปลความ
ความพร้อมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	3.95	0.80	มาก
ความต้องการและผลที่เกิดกับผู้รับบริการ/ชุมชน	3.71	0.83	มาก
เฉลี่ย	3.83	0.81	มาก

6.2 ความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนต่อการสร้างความผูกพันระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน

ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อศึกษาประเด็นที่เจาะลึกถึงองค์ประกอบพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยต่อสังคมใน 4 ประเด็น ผลการศึกษาพบว่าทั้ง 4 ประเด็น มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ 1) ระบบคิด ความรู้สึก อารมณ์ และค่านิยมร่วม มีคะแนนเฉลี่ย 3.79 คะแนน และรายการที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความรู้สึกต่อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งในชุมชน มีคะแนนเฉลี่ย 3.87 คะแนน 2) ด้านวิถีปฏิบัติ การมีส่วนร่วมคิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 3.56 คะแนน รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความหวังว่าชุมชนจะเข้าไปมีบทบาทในระดับนโยบายและการตัดสินใจของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ย 3.68 คะแนน 3) ด้านผลประโยชน์ของการกระทำร่วมกันมีคะแนนเฉลี่ย 3.74 คะแนน รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การสื่อสารระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จะช่วยให้เกิดความผูกพันได้มากขึ้นมีคะแนนเฉลี่ย 3.85 คะแนน 4) ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคมมีคะแนนเฉลี่ย 3.81 คะแนน รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความรู้สึกที่ว่าการมีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งอยู่บริเวณใกล้ชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเจริญมากขึ้นมีคะแนนเฉลี่ย 4.02 คะแนน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนต่อการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กับชุมชน

n = 610

รายการ	ระดับความคิดเห็นเฉลี่ย	S.D.	แปลความ
ระบบคิด ความรู้สึก อารมณ์ และค่านิยมร่วม	3.79	0.82	มาก
วิธีปฏิบัติ การมีส่วนร่วมคิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้	3.56	0.92	มาก
ผลประโยชน์ของการกระทำร่วมกัน	3.74	0.84	มาก
ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม	3.81	0.93	มาก
เฉลี่ย	3.73	0.88	มาก

7. ปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม

7.1 ปัญหาในการสร้างความเข้าใจกับบุคลากรและส่วนงานต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการกำกับดูแลงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติต่องานบริการวิชาการที่มีความชัดเจน และส่วนงานไม่สามารถกำกับดูแลและติดตามงานบริการวิชาการที่บุคลากรในส่วนงานได้รับการติดต่อโดยตรงจากผู้รับบริการภายนอก รวมถึงตำแหน่งในสายวิชาการมีแรงจูงใจน้อยในการทำงานบริการวิชาการ และการให้บริการวิชาการสู่ชุมชน โดยในบางครั้งเป็นการให้บริการวิชาการที่ไม่สนองต่อความต้องการของชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากส่วนงานไม่ได้หาความต้องการที่แท้จริงจากผู้รับบริการ และการให้บริการวิชาการสู่ชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดการติดตามและประเมินผลในระดับผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact)

7.2 ปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชน พบว่าการมุ่งสู่เป้าหมายในการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย (Research University) ส่งผลให้บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยวางทิศทางในการผลิตงานวิจัยมากกว่าการนำผลงานวิจัยลงไปเผยแพร่สู่ชุมชนเช่นในอดีต และยังไม่มีส่วนงานหลักในระดับมหาวิทยาลัยและระดับวิทยาเขตที่มีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานความร่วมมือระหว่างส่วนงานกับบุคลากรในพื้นที่ชุมชน รวมถึงการเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่าง ๆ จากส่วนงานเพื่อนำลงสู่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาพื้นที่แบบองค์รวม นอกจากนี้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีความเข้าใจต่อแนวทางการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมกับการนำไปใช้กับงานบริการวิชาการที่หลากหลาย จึงทำให้เกิดความเข้าใจที่แตกต่างในการสร้างความผูกพันกับชุมชน ระดับส่วนงาน พบว่าการสร้างองค์ความรู้และผลงานวิจัยต่าง ๆ ไม่มีความต่อเนื่อง เนื่องจากงบประมาณที่สนับสนุนการทำงานวิจัยไม่สามารถถูกจัดสรรได้ในทุกปี ซึ่งการทำพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมอาจต้องใช้เวลาหนึ่งที่จะเกิดความคุ้นเคยระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน เช่นเดียวกับความทุ่มเทและเสียสละของบุคลากรที่ทำให้เกิดพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมได้นั้นจำเป็นต้องใช้เวลาในการดำเนินงาน การสร้างความผูกพันในระดับชุมชน พบปัญหาว่าชุมชนมีความเชื่อมั่นกับสถาบันการศึกษาอื่นที่ได้ให้บริการวิชาการแก่ชุมชนมาก่อนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะงานบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัย บริบทของชุมชนที่ได้รับบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย ความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนต่องานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย และแนวทางการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชน ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้

1. จากการศึกษาลักษณะงานบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และความเป็นพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมของงานบริการวิชาการสู่ชุมชนพบว่างานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นภารกิจหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ในอดีต นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอน ซึ่ง Weber (2000 อ้างถึงใน ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานปลัดทบวง, 2546: 4) ได้กล่าวถึงพันธกิจของมหาวิทยาลัยว่ามีพันธกิจการมีความรับผิดชอบ (Responsible) และการตอบสนอง (Responsive) ความต้องการแก่ประชาคมที่มหาวิทยาลัยให้บริการโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและสังคมเมื่อศึกษาถึงลักษณะงานบริการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จึงเห็นได้ว่ามีลักษณะตามที่ Weber ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ กล่าวคืองานบริการวิชาการที่นำออกไปสู่ชุมชน ถือเป็นความรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัยต่อชุมชน ดังจะเห็นได้จากการที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้กำหนดเป้าหมายหนึ่งของมหาวิทยาลัยในการมุ่งไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility University) โดยการนำความรู้ทางวิชาการที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยออกมาเผยแพร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ด้านการเกษตรและอาหาร เพื่อให้เกษตรกรและประชาชน เกิดการพัฒนาวิธีการและเทคโนโลยีในการประกอบอาชีพ อันจะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในแง่ของการมีคุณภาพและปริมาณผลผลิตที่ดีขึ้น การมีรายได้เพิ่มขึ้น และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในการศึกษาพบว่างานบริการวิชาการส่วนใหญ่ที่ดำเนินการในคณะวิชาและส่วนงานต่าง ๆ เป็นการให้บริการในหัวข้อและ/หรือหลักสูตรต่าง ๆ ที่เกิดจากการกำหนดโดยคณะวิชาและส่วนงานเอง ในขณะที่บางครั้งโครงการ/กิจกรรมได้มีการหาความต้องการของเกษตรกรและประชาชน เพื่อนำมาจัดทำเป็นหลักสูตร หัวข้อ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถให้บรรลุวัตถุประสงค์ของผู้รับบริการได้ หากพิจารณาในประเด็นการพัฒนาสู่การเป็นพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม งานบริการวิชาการสู่ชุมชนที่พบมักอยู่ใน 4 ระดับพันธกิจความผูกพันกับสังคม ตามที่ McClosekey et al. (2011: 8) ได้จัดแบ่งได้แก่ ระดับที่ 1 การให้บริการ (Outreach) ซึ่งเป็นระดับต้นของการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการสื่อสารทางเดียวจากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชน มหาวิทยาลัยมีการจัดโครงการ/กิจกรรม/หลักสูตรสำเร็จรูปมาให้บริการกับชุมชน ไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมในการคิดร่วมกัน ระดับที่ 2 การให้คำปรึกษา (Consult) ที่มีการสื่อสารที่ดีกว่าระดับต้น และมีการฟังเสียงสะท้อนจากชุมชน เช่น การหาความต้องการในการฝึกอบรม (Training Needs Assessment) ด้วยการเป็นหน่วยงานที่ปรึกษาทางวิชาการ ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วม (Involve) โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าระดับที่ 2 ทำให้การมีส่วนร่วมหรือความร่วมมือจากชุมชนเป็นรูปธรรมมากขึ้น และระดับที่ 4 การประสานสัมพันธ์ (Collaborate) เป็นระดับที่ชุมชนมีส่วนร่วมกับมหาวิทยาลัยดีมาก เกิดความร่วมมือในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน และชุมชนเกิดความไว้วางใจต่อมหาวิทยาลัย ทั้งนี้งานบริการวิชาการที่นำไปสู่ระดับการประสานสัมพันธ์กับชุมชนได้นั้น จะต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องผูกพันข้ามปี และมีระยะเวลาดำเนินการเป็นระยะ ๆ ดังนั้นการที่จะพัฒนางานบริการวิชาการสู่ชุมชนให้เกิดพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมจากระดับที่ 1 การให้บริการ ไปสู่

ระดับที่ 4 การประสานสัมพันธ์ได้นั้น จึงต้องอาศัยปัจจัยผลักดันให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินพันธกิจให้ประสบความสำเร็จได้ คือ กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันต้องสามารถแก้ไขปัญหาหรือโจทย์ของชุมชนและมหาวิทยาลัยได้ ช่วงเวลาดำเนินการโครงการ/กิจกรรมที่ต่อเนื่องยาวนานเพราะปัญหาหรือโจทย์ของชุมชนไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาสั้น ๆ หรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง การสื่อสารระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยควรเป็นในแบบสองทาง (Two-way Communication) ที่มีการป้อนกลับข้อมูลซึ่งกันและกัน และแบบแนวนราบ (Horizontal Communication) ที่มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อมหาวิทยาลัยและชุมชน อย่างไรก็ตามในการพัฒนางานบริการวิชาการสู่ชุมชนให้ไปสู่พันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมในระดับที่ 5 การมีภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมนั้น ที่เน้นการแบ่งปันความรับผิดชอบและการมีผู้นำร่วมกันระหว่างทั้งสองฝ่าย จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับโครงสร้างแบบหุ้นส่วนที่เข้มแข็ง ซึ่งมีข้อสังเกตที่สำคัญ คือ กิจกรรมบริการวิชาการสู่ชุมชนที่มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการแล้วนั้น ไม่ปรากฏในการดำเนินงาน เนื่องจากการพัฒนาพันธกิจในระดับนี้ ต้องเกิดจากปัจจัยด้านโครงสร้างแบบหุ้นส่วนที่เข้มแข็ง (Strong Partnership Structure) ทั้งในด้านนโยบายและเป้าหมายขององค์กรและชุมชน ความสามารถของผู้นำ เป็นต้น หากแต่มหาวิทยาลัยทั้งในระดับของส่วนงาน คณะวิชา และระดับมหาวิทยาลัย มักมีการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย หรือการเปลี่ยนแปลงการดำรงตำแหน่งของผู้บริหาร รวมถึงวาระการดำรงตำแหน่งของผู้นำในชุมชนอาจจะทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนกับชุมชนได้

ผลการศึกษาลักษณะการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมบริการวิชาการแสดงให้เห็นถึงกลุ่มลูกค้าที่รับบริการวิชาการจากมหาวิทยาลัยมีหลากหลายลักษณะ อาทิ กลุ่มลูกค้าประเภทชุมชนที่เป็นหมู่บ้านหรือท้องถิ่น กลุ่มลูกค้าประเภทองค์กร และกลุ่มลูกค้าประเภทบุคคล ในส่วนของลูกค้าประเภทชุมชนท้องถิ่น มีที่สังเกตมากคือการศึกษารับบริบทของชุมชนตามองค์ประกอบของชุมชน ที่ต้องมีสมาชิกในชุมชน มีการอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน มีความสัมพันธ์หรือประโยชน์ร่วมกัน และมีบรรทัดฐาน ระเบียบ กฎเกณฑ์ร่วมกัน ได้แก่ ชุมชนตามการแบ่งตามหน่วยการปกครอง เช่น ชุมชนตำบลช่องสาริกา อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ชุมชนเทศบาลนครแหลมฉบัง อำเภอทุ่งสุขลา จังหวัดศรีราชา ชุมชนตำบลกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และชุมชนที่มีลักษณะกิจกรรมเฉพาะกลุ่มคนหรือเฉพาะพื้นที่ชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการดาวล้อมเดือน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร อย่างไรก็ตาม ชุมชนที่มหาวิทยาลัยนำงานบริการวิชาการเข้าไปให้บริการอย่างสม่ำเสมอ มีลักษณะร่วมกันอย่างหนึ่ง คือ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตต่าง ๆ มีความเป็นชุมชนเกษตรกรรม และงานบริการวิชาการที่ได้รับเป็นงานบริการวิชาการที่มหาวิทยาลัยต้องการนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต และต้องการแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม

การศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนต่องานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมในประเด็นความพร้อมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ต่อการให้บริการวิชาการสู่ชุมชน พบว่าคุณภาพของผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย และความชอบที่เห็นอาจารย์/บุคลากรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เข้ามามีส่วนร่วมในการ

ให้บริการวิชาการชุมชน เป็นหัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาองค์ประกอบของการเป็น Brand องค์กร (กฤษณาสี รื่นรมย์, 2556: 86-99) ที่พบว่าลักษณะของกลุ่มลูกค้า ในที่นี้หมายถึงคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งเป็นลูกค้าโดยตรงของมหาวิทยาลัยย่อมมีผลต่อการผลิตสินค้าและบริการให้ตรงตามความต้องการของลูกค้าโดยอ้อม ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต ชุมชนและสังคม นอกจากนี้ประเด็นที่ว่าลูกค้ามักมีความคาดหวังต่อองค์กรว่าจะดำเนินงานด้วยความสุจริต มีจริยธรรมมีจิตสำนึกที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อลูกค้า ประชาชน และสังคมงานบริการวิชาการถือว่าเป็นภารกิจเพื่อสังคมที่ดำเนินการขึ้นในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสถาบัน ดังที่สมหมาย จันทรเรือง (2544: 89) กล่าวไว้

สำหรับประเด็นของความต้องการและผลที่เกิดกับผู้รับบริการ/ชุมชน รายการที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด 4 หัวข้อ ได้แก่ 1) ความรู้สึกว่าการเข้าร่วมงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นเรื่องที่เกิดประโยชน์กับชุมชน 2) การเข้าร่วมงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นการฝึกทักษะการทำงานให้ดีขึ้น 3) การมีความพยายามเข้าร่วมงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ไปเรื่อยๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวให้มากที่สุด และ 4) ผลงานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำให้คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มมากขึ้นจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่างานบริการวิชาการที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกชุมชนคำนึงถึงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะระบบความรู้ที่เป็นฐานหนึ่งในการสร้างพลังของชุมชน ดังที่สีลาภรณ์ บัวสาย (2547: 10-34) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ซึ่งเป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยสามารถนำองค์ความรู้ภายในมหาวิทยาลัยไปใช้ในงานบริการวิชาการ เพื่อให้ระบบความรู้เดิมที่มีอยู่ในชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการเลือกองค์ความรู้ต่าง ๆ ไปพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนที่เข้าไปให้บริการด้วย

ผลการศึกษาความคิดเห็นสมาชิกชุมชนต่อการสร้างความผูกพันระหว่างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กับชุมชน ในประเด็นหลัก 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ระบบคิด ความรู้สึก อารมณ์ และค่านิยมร่วม 2) วิถีปฏิบัติ การมีส่วนร่วมคิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ผลประโยชน์ของการกระทำร่วมกัน และ 4) ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ผลการศึกษาพบว่าหัวข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ในแต่ละประเด็น ได้แก่ 1) ความรู้สึกที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งในชุมชน 2) ความหวังว่าชุมชนจะเข้าไปมีบทบาทในระดับนโยบายและการตัดสินใจของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 3) การสื่อสารระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จะช่วยให้เกิดความผูกพันได้ดีมากขึ้นและ 4) ความรู้สึกที่ว่ากรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ตั้งอยู่บริเวณใกล้ชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเจริญมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สามารถพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชนได้ โดยคำนึงถึงการสร้างภาพการณ์เป็นหุ้นส่วนร่วมกันระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัย ดังที่ Clayton, Bringle, Senior, Huq, and Morrison (2010 quoted in Britner, 2012: 73) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นแบบใกล้ชิด สนับสนุน มีความเท่าเทียม และความซื่อสัตย์ต่อกัน เป็นความสัมพันธ์ที่พัฒนาจากความสัมพันธ์แบบเปลี่ยนแปลง (Transformational Relationship) มาเป็นความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยน (Transactional Relationship) ที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์โดยอาศัยความสามารถของผู้นำ มาเป็นการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน และต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน ผลลัพธ์เกิดขึ้นในวงกว้างกับชุมชน

สำหรับการวางแผนทางการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ผ่านงานบริการวิชาการสู่ชุมชน พันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม สามารถสร้างและพัฒนาได้ทั้งในระดับภายในองค์กรและระดับชุมชน ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารในสำนักงานมีการสร้างความผูกพันนี้ภายในสำนักงาน โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจในการให้บริการวิชาการสู่ชุมชน และการดำเนินพันธกิจความผูกพันกับชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจกับคณะทำงานในการกำหนดทิศทางการทำงานบริการวิชาการร่วมกันและ/หรือวางแผนทางการให้บริการวิชาการสู่ชุมชนให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการ ไม่ได้เกิดจากการกระทำร่วมกันระหว่างของชุมชนและมหาวิทยาลัย แต่สามารถเกิดขึ้นโดยมีเครือข่ายสังคมอื่น ๆ เข้ามาร่วมด้วย เช่น ภาคเอกชน หน่วยงานในระดับจังหวัด อำเภอและท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ศาสนสถาน โรงพยาบาล เพราะการทำงานร่วมกัน รวมทั้งกระบวนการเกิดพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมสามารถเกิดขึ้นหรือมีจุดเริ่มต้นจากภารกิจอื่น นอกเหนือจากงานบริการวิชาการ หากแต่งานบริการวิชาการถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างงานด้านต่าง ๆ ไปสู่ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 การพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมผ่านงานบริการวิชาการควรดำเนินการในลักษณะการให้บริการวิชาการเชิงชุมชนและพื้นที่ (Community and Area-based Outreach) และแบบองค์รวม (Holistic Ideology) มีการกำหนดเป้าหมายเชิงพื้นที่ เน้นการคัดเลือกชุมชนและพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาเชิงชุมชนและพื้นที่นั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่หลากหลายสาขา และการบริหารจัดการแบบองค์รวม ที่ทำให้มหาวิทยาลัยได้เข้าใจบริบทเชิงชุมชนและพื้นที่ทั้งหมด

1.2 การพัฒนาพันธกิจความผูกพันที่คำนึงถึงเชิงชุมชนและพื้นที่และสภาพองค์ ต้องอาศัยผู้บริหารมหาวิทยาลัยและที่มีภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง การมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวที่กว้างไกลและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย การเล็งเห็นทุกส่วนงานอย่างบูรณาการและไม่แยกส่วน และสามารถจัดระบบต่าง ๆ ในทุกส่วนให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบที่ครบวงจร จึงทำให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะการทำงาน (Competency) ที่สอดคล้องกับการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม เช่น ภาวะผู้นำ การมีวิสัยทัศน์ การคิดเชิงระบบ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม เป็นต้น ส่วนของบุคลากรในส่วนงานต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะที่พร้อมต่อการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม เช่น การคิดเชิงระบบ การสั่งสมความเชี่ยวชาญในสายงาน การทำงานเป็นทีม การบริการที่ดี

1.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัยและวิทยาเขตในการดำเนินพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ควรให้ความสำคัญในการมีศูนย์กลางการขับเคลื่อนพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมในเชิงนโยบายระดับชาติ และผลักดันให้มีส่วนงานที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานที่นำไปสู่พันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม และทำหน้าที่ประสานงานที่เชื่อมโยงการทำงานและการพัฒนาชุมชนร่วมกับคณะ วิทยาลัย สถาบัน สำนัก ศูนย์ต่าง ๆ ส่วนวิทยาเขตเน้นบทบาทการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคมเชิงพื้นที่ ทั้งในระดับชุมชน จังหวัด และภูมิภาค และมีส่วนงานที่ทำหน้าที่ประสานงานการพัฒนาพันธกิจความผูกพันของส่วนงานต่าง ๆ ในระดับวิทยาเขต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาการพัฒนาพันธกิจความผูกพันมหาวิทยาลัยกับสังคม ผ่านงานบริการวิชาการในชุมชนเสมือนจริง (Virtual Communities) เนื่องจากปัจจุบันการเกิดชุมชนเสมือนจริงบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้การติดต่อสื่อสาร ส่งข้อมูลข่าวสาร และแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นระหว่างกันทำได้ง่ายมากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งอาจทำให้การพัฒนาพันธกิจความผูกพันของมหาวิทยาลัยกับสังคมมีรูปแบบหรือกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน

Reference

- Berghuijs J., Bakker C., and Pieper J. (2013). New Spirituality and Social Engagement. *Journal for the Scientific Study of Religion*.52 (4): 778.
- Buasai, S. (2004). *phalangthōṅgthin : bot sangkhrōṅānwichāidānchumchon*. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Chanruang, S. (2001) *phatthanākāṅkānsuksā Thai ‘adītpatchubanlāenaisahatwatmai*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Press.
- Clayton, P. H., Bringle, R. G., Senior, B., Huq, J., and Morrison, M. (2010). quoted in Britner, Preston A. (2012). Bringing Public Engagement into an Academic Plan and Its Assessment Metrics. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*.16 (4): 73.
- DeLugan, Robin Maria, Roussos, Stergios, and Skram, Geneva. (2014). Linking Academic and Community Guidelines for Community-Engaged Scholarship. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*.18 (1): 155-166.
- Gee, E. Gordon. (2010). Opportunity and Purpose: Outreach’s Changing Mission. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*.14 (3): 7.
- Ilustre, Vincent, López, Ana M., and Moely, Barbara E. (2012). Conceptualizing, Building, and Evaluating University Practices for Community Engagement. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*.16 (4): 129-156.
- Knowledge Network Institute of Thailand. (2018). *koṛānī tuāyāṅ tuā chī wat kānthamṅān wīchākān phūā sangkhom radap sathāban nai tāṅprathēt*. Bangkok: Knowledge Network Institute of Thailand.
- McCloskey, Donna. et al. (2011). Chapter 1 Community Engagement: Definitions and Organizing Concepts from the Literature. *Clinical and Translational Science Awards Consortium Community Engagement Key Function Committee Task force on the Principles of Community Engagement*. 2nd Edition. Maryland: NIH Publication.
- Murray Teri A., Schappe, Anne, Kreienkamp, Dale E., Loyd, Vanessa, and Buck, Elizabeth A. (2010). A Coonity-Wide Academic-Service Partnership to Expand Faculty and Student Capacity. *Journal of Nursing Educational*.49 (5): 295-299.
- Office of the Royal Development Projects Board. (2010). *lakkān song ngānnaiphraṅbātsomdetphraṅchāoyūhūā* (6th ed). N.p.
- Panich, V. (2017). Cited in Knowledge Network Institute of Thailand. (2018). *mahawīthayālaihunsūānsangkhomthīSahaRāṅchā ‘ānāṅchak*. Bangkok: Knowledge Network Institute of Thailand.

- Quality Assurance Kasetsart University. (2011). *khūmū tuā bong chī læ kēn pramœn khunnaphāp phāinai samrap samnak mahāwitthayālai kasetsā*. Bangkok: Saha Pracha Panit.
- Ruenrom, G. (2013). *Brand'ongkoṅ lækānpramœnkhaBrand'ongkoṅ (Corporate brand success valuation)*. Bangkok: Cyber Print Co., Ltd.
- WeberL.E.(2000).citedinOfficeofthePermanentSecretary.(2003).“ khwāmpen'itsarakhoṅmahāwitt hayālaiæmahāwitthayālainaikamkap” . *mahāwitthayālainaikamkapkhōngratphāitai kh wāmrapphitchoṅptōsangkhomphūrapbōrikānlæprayotsathārana*. Bangkok:Parbpim LimitedPartnership.